

2. Danish Ministry of Education. Better education. Action Plan. 1st edition. – September 2002. – URL.: pub.uvn.dk/2002/better1.
3. Education for All. Danish National Plan. – Denmark: Ministry of Education, 2003. – 39 p.
4. Elle B. Teacher education in Denmark//Sander Th.. Teacher Education in Europe. Evaluation and Perspectives. – Osnabruk, 1996. – 69-99pp.
5. EURYDICE. The Information Database in Education Systems in Europe: the Education System in Denmark. – Brussels-Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2006. – 169p.
6. Jens Christian Jacobsen, Jorgan Thorslund. Attracting, Developing and Retaining Effective Teachers / OECD Activity, Country Background Report, Denmark. – Greater Copenhagen: Centre for Higher Education, CVU Storkøbenhavn, 2003. – 88 p.
7. Plomp Tj. Cross-national Information and Communication Technology Policy and Practices in Education. – Greenwich, Conn.: Information Age Pub., 2003. – 596 pp.
8. Uni-C Statistic & Analysis. Facts and Figures 2005. Education Indicators Denmark 2005. – Denmark: Ministry of Education, 2005. – 100p.

Анотація

У статті досліджується структура базової підготовки вчителів у вищих навчальних закладах Данії. Проводиться аналіз типів, секторів, програм та циклів професійної педагогічної освіти Данії з точки зору сучасного соціально-культурного розвитку цієї країни.

Аннотация

В статье исследуется система базового образования учителей в высших учебных заведениях Дании. Автор проводит анализ типов, секторов, программ и циклов профессионального педагогического образования в Дании с точки зрения современного социально-культурного развития страны

Подано до редакції 16.10.2008 р.

Рекомендовано до друку канд. пед. наук Огієнко О.І.

□ 2008

Скоробогатова М.Р.

НОВАТОРСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОРІЧЧЯ

Постановка проблеми у загальному вигляді... У Радянському Союзі Міністерство освіти було створено лише на початку 60-х років. У той час успіхи школи сумнівів не викликали. І тоді, в 1966 році в Міністерстві остаточно перемогла точка зору: нічого в системі народної освіти міняти не потрібно. Завдання Міністерства полягала лише в тому, щоб підтримувати її в порядку. Але потреба в кардинальному оновленні змісту і методів навчання, в заходах по залученню в ряди учительства талановитих людей все гостріше відчувалася з кожним роком. Але будь-який істинно новаторський пошук розглядався як щось крамольне.

Так досвід багатьох педагогів, що намагалися внести будь яку новацію глушився поголовним адміністративним насадженням учбових комбінатів. Працювати в школі можна було лише так, як вважала потрібною група московських службовців Мінпросвіти. Але в умовах оновлення педагогічної парадигми, збагачення особистісних аспектів підготовки сучасного вчителя дуже важливо, аби досвід вчителів-новаторів отримували втілення в конкретних прийомах, способах, методах, які опановують майбутні вчителі початкової школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Інноваційні процеси в освіті стали об'єктом дослідження багатьох сучасних учених. Були досліджені суть інноваційної педагогічної діяльності, її структура і класифікація (К.Ангеловські, В.Загвязінський, М.Кларін, Н.Найн, А.Пригожин, Л.Подимова, С.Поляков, М.Поташник, В.Сластьонін, О.Хомерики); механізми вживання і впровадження педагогічних новин (С.Безгородько, І.Ісасв, О.Кругліков, О.Орлов, С.Поляков, А.Пригожин, З.Рябкина, В.Сластьонін); загальні і специфічні особливості інноваційної педагогічної діяльності (К.Абульхонова-Славська, Ф.Гоноболін, В.Загвязінський, В.Кан-Калік, А.Кондратенкова, І.Котова, Н.Кузьміна, Ю.Кулюткін, Я.Пономарьов, Г.Суخابська, А.Щербаків); організація і управління інноваційними процесами (В.Бут, В.Кваша, Н.Конопліна, Т.Кульпіна, Т.Оганесова, С.Поляков, Н.Юсуфбекова); формування готовності вчителя до інноваційної діяльності (К.Алібаєв, А.Балакирьєв, В.Кан-Калік, В.Кваша, В.Ларіна, А.Лоренсов, О.Попов, М.Поташник, В.Сластьонін, О.Хараман, О.Хомерики); прогнозування, діагностика, узагальнення передового педагогічного досвіду і інноваційних процесів (В.Белоус, Э.Малиночка, С.Недбаєва, В.Пегов, Л.Подимова, В.Сластьонін, Ф.Терегулов, Я.Турбовської, Л.Фрідман, В.Шаповалов).

Не дивлячись на широкий спектр проведених досліджень, до теперішнього часу залишається недостатньо розкритим питання аналізу і узагальнення новаторського педагогічного досвіду вчителів початкових класів, необхідних для підготовки студентів до інноваційної діяльності в умовах сучасної системи підготовки вчителів початкових класів. Цілісне осмислення інноваційної діяльності в педагогічній освіті вимагає розкриття провідних

тенденцій і протиріч в її розвитку, виділення психологічних умов, необхідних для розвитку інноваційної готовності майбутніх вчителів, передивляється самої концепції організації учбово-освітньої діяльності студентів.

Формулювання цілей статті... Тому ціллю даної статті стало обґрунтування та аналіз зразків унікального новаторського та передового педагогічного досвіду педагогів і вчених, учителів початкових класів другої половини ХХ сторіччя, чий досвід має найбільший успіх у нашій країні на сучасному історичному етапі. А саме Ш.Амонашвілі, М.Зайцева, С.Лисенкової; узагальнити даний досвід з позицій актуальності та потреб для сучасної системи підготовки вчителів початкових класів України.

Виклад основного матеріалу дослідження... В 20-х роках ХХ сторіччя світове визнання одержала гуманно-особистісна педагогіка. У джерел цієї педагогіки стояли такі видатні діячі, як С.Шацький, П.Блонський, А.Макаренко, В.Сухомлинський. Величезний внесок вніс у гуманно-особистісну педагогіку й продовжує ці традиції великий російський учений-психолог і педагог Шалва Олександрович Амонашвілі, чия творчість досягла розквіту в 70-90-е роки ХХ століття й успішно триває по сьогоднішній день. Він також є одним з основних творців системи початкового навчання дітей із шестирічного віку на території колишнього СРСР. Ш.Амонашвілі народився 8 березня 1931 р. у Тбілісі. У школі працював з 1951 року. Після закінчення Тбіліського університету в 1955 році працював у НДІ педагогіки МП Грузинської РСР із 1983 по 1991 рік директором, а з 1987-г. – генеральним директором експериментального науково-педагогічного виробничого об'єднання МНО Грузії. З 1964 року керує експериментом по визначенню нового змісту, форм і методів початкового навчання. Доктор психологічних наук з 1973 р., дійсний член АПН СРСР в 1989-1991 рр., доктор психологічних наук і академік РАО. Ш.Амонашвілі – автор наукового напрямку, який відомо в усьому світі як "Гуманно-Особистісний підхід до дітей в освітньому процесі". Свою систему навчання Шалва Олександрович почав розробляти в 60-х роках. Першим його проектом була "Школа радості" у Тбілісі. У ній він в 1961 році першим у СРСР почав експеримент по роботі з дітьми-шестилітками. Ціль експерименту була одна виростити просто гарних людей.

Концепція Ш.Амонашвілі вбирає в себе наукові й духовні знання, учительський передовий досвід, узагальнений і систематизований особистий професійно-педагогічний досвід, результати тридцятирічної науково-дослідної діяльності. Його концепція, як плід нового, гуманного педагогічного мислення, містить у собі істини й ідеї, що відкривають можливості безперервного відновлення педагогічного процесу, удосконалювання творчості, професіоналізму вчителя. Провідним постулатом його концепції є віра в можливості дитини, розкриття самобутньої природи останнього, повага й твердження особистості, напрямок її на шлях служіння добру, істині, красі, справедливості [1, с.96-97].

"Школа Життя" Ш.Амонашвілі, побудована на фундаменті гуманно-особистісної педагогіки, надає допомогу дитині в його становленні, розвитку, формуванні особистості шляхетної людини шляхом розкриття його природних і духовних сил. Дитина повинна стати добровільним помічником, союзником вчителів й батьків у процесі власного виховання. Маленькій людині необхідно показати, що процес пізнання може бути захоплюючим і цікавим, заразити його пошуком, відкриттям нового, бажанням дослідження. Одночасно важливо навчити його розуміти самого себе, адекватно оцінювати риси власного характеру, розбудувати властиві саме йому здатності й уміння.

Урок за методою Ш.Амонашвілі триває 35 хвилин і є ефективним і насиченим і головне – не стомлює дитину. Енергія дітей повинна знаходити вихід, тому в жодному разі вчитель не стане вимагати від хлопців, щоб вони сиділи нерухомо, слухали тільки його й висловлювалися тільки з дозволу. Тут же, на уроках, малята розбудовують у собі такі необхідні якості, як уміння уважно слухати співрозмовника, витримку, терпіння, акуратність. І причина не в тому, що у випадку непокори або поганої поведінки вчитель може закричати на дитину, викликати батьків або відправити до директора, учневі просто нема коли відволікатися коли він стає повноправним учасником подій, диспутів, що проходять у класі.

Матеріал на уроках не пояснюється, а подається у вигляді проблеми, яку учень повинен розв'язати самостійно. Підручників немає: для кожного уроку викладачі самі підбирають навчальні матеріали. Твори тут називаються письмовими міркуваннями. Урок математики є одночасно уроком рідної мови і філософії. У цій школі відсутня звична дисципліна, ніхто не змушує учнів сидіти рівно, поклавши руки на парту. Учні поведуться на уроках по-домашньому, вони не бояться говорити "не знаю" або "можна, я ще подумаю?", не одержують "незадовільно". З ними спілкуються як з дорослими: серйозно, шанобливо, без фальші й окриків.

Шалва Амонашвілі займає питання підготовки вчителів і перетворення школи. Він затверджував, що реформувати треба не школу, а в першу чергу вчителя, і зробити це він повинен сам. "Особистість учителя, його підготовка й перепідготовка, система добору й виховання студентів педагогічних вузів" – от у чому бачить він головне завдання переходу школи на гуманно-особистісне навчання й виховання [4, с.1].

Шалва Олександрович показав, що в гуманно-особистісній педагогіці ціль, завдання, зміст, засоби й методи формування особистості реалізуються успішно, якщо вчитель втілює в собі такі вищі загальнолюдські якості, як любов до дітей, повага особистості дитини, справедливість, доброта, терпіння, скромність, мужність, оптимізм, інтелігентність, прагнення до творчості, духовність, мудрість, відданість учительській справі, розуміння своєї вчительської величі. Творчий пошук учителя повинен ґрунтуватися на вихованні школярів з цих же позицій. Учитель

глибоко вірить у пізнавальні здатності дітей, робить їхнє життя здоровішим й радісним, прагне до того, щоб школяри були співучасниками свого виховання й навчання.

Великою популярністю й незмінним успіхом користуються семінари Ш.Амонашвілі. При підготовці майбутніх учителів початкових класів автор радить їм у першу чергу мати бажання стати найкращим учителем, привнести щось незвичайне, неповторне, тому що трієчників-учителів і так багато. Але для того щоб зробити своє чудо в школі, потрібно чимало вчитися. Убогі підручники педагогіки не формують мудрість і свідомість вчителів. Педагогічна справа така, що саме вік прикрашає вчителя, тому що з ним приходиться мудрість.

Сьогодні за методикою Ш.Амонашвілі, яка спрямована на прилучення дітей до процесу творення самих себе, працюють школи не тільки в Росії й в Україні, але й у Литві, Естонії, Казахстані, Чехії, Болгарії, Словаччині. У цілому послідовники гуманної педагогіки, що самостійно здійснюють науково-методичний пошук і розробку освітнього процесу, організовані в 65 містах.

Лисенкова Софія Миколаївна (1924 р.н.), народилася в Москві, закінчила 10 класів та була зарахована в 11-й педагогічний клас. Після його закінчення відразу стала працювати вчителькою початкових класів. До кінця 60-х Софія Миколаївна сформулювала метод випереджального навчання. Першу статтю про свій досвід "Використання опорних схем на уроках математики в 1 класі" опублікувала в 1970 році. Народний учитель СРСР (1990), наказом міністра загальної й професійної освіти РФ нагороджена медаллю К.Ушинського (1999). Автор методики "перспективне навчання". Багаторічні позитивні результати, чуйне й турботливе відношення до дітей, прагнення навчити усіх, що сидять за партою, розбудити інтерес і любов до навчання, упевненість у подоланні труднощів – от особливості створеної нею системи методичних прийомів і засобів. Ця система сприяє досягненню високих показників у знаннях учнів, в оволодінні ними навчальними вміннями й навичками, розбудовує інтелектуальні сили дітей, виховує в них добрі людські якості.

Головна цінність досвіду С.Лисенкової полягає у відкритті таких прийомів роботи в класі, які в комбінації поруч з її особистісними і професійними якостями дозволяють успішно вчити, розбудовувати й виховувати кожного учня. Новизна її методичної системи, насамперед, у наборі чітко алгоритмізованих дидактичних знаків, схем, таблиць, карток, які виконують по вираженню автора, опорну функцію в організації навчання й у керуванні мисленням учнів. У цьому головне, але не єдине позитивне значення досвіду. Успіх опорних сигналів як методичних прийомів обумовлений тим, що вони відбивають усі аспекти складної категорії способів навчання: логіко-гностичний, психологічний, управлінський. Цілком очевидно, що автор емпірично підійшла до цього "відкриття, яке відповідає сучасному трактуванню методів навчання. Але справа не тільки в тому, що "опорні схеми" охоплюють усі сторони методу, але й у тому, що вони відповідають тим загальним психолого-педагогічним закономірностям, які стали загальноновизнаними. Так, учитель, почувавши труднощі у дітей у переході від наочно-почуттєвого до абстрактно-логічного, забезпечує подолання цих труднощів послідовно-динамічною системою умовних знаків, схематичних моделей, які допомагають учням опановувати розумовими прийманнями.

Безпосереднім поштовхом до початку роботи над новою методикою для С.Лисенкової послужили заняття з відстаючими учнями. Однак ці заняття лише підсилювали переваженість дітей і не приводили до кардинальних змін. Пошук відповіді на це питання, як допомогти, ішов у напрямку чіткого усвідомлення, видалося б, зрозумілих істин: по-перше, слабким учням потрібно значно більше часу на засвоєння навчального матеріалу, чим це передбачено програмою, по-друге, саме слабкі учні забирають багато часу на уроці. Окремі знахідки поступово піднімалися до висоти методологічних узагальнень, трансформувалися в систему, що зачіпає увесь час-простір навчальної програми. Цю систему вчителька назвала перспективно-випереджальним навчанням, що точно відбиває ту мету, яку вона поставила й реалізувала. Так виникла вимога до себе – виграти час. Для С.Лисенкової було очевидно, що перше пояснення на розгорнутому наочному матеріалі доступно всім, але засвоюють нове, тобто відтворюють його подумки й на даній основі будують свої судження, далеко не всі учні. Пошукова домінанта об'єднала ці два питання й дозволила від чисто емпіричних спроб методичного забезпечення засвоєння програми перейти на високий рівень педагогічного узагальнення, обґрунтувати джерела виграшу часу. Народилася ідея опорних карток, схем.

На уроках С.Лисенкової повно використовуються можливості опорних схем з метою індивідуалізації навчання, диференціювання завдань кожному учневі, у розвитку самостійності при розв'язку пізнавальних завдань. Софія Лисенкова переконалася, що опорні схеми "...активізують дітей на уроці, організують увагу до пояснення вчителя й відповіді товариша, різноманітять роботу на уроці. Підвищується інтерес до навчання. Діти швидше думають, швидше пишуть, вільніше міркують, доводять. У цілому забезпечується висока організація кожного етапу уроку, дружна робота класу" [1, с.22].

Опорні схеми Лисенкової – це спосіб зовнішньої організації розумової діяльності дітей. Іншими словами, опорні схеми, або просто опори, – це висновки, які народжуються на очах учнів у момент пояснення й оформляються у вигляді таблиць, карток, складального полотна, креслення, малюнка. Дуже важлива умова в роботі зі схемами – те, що вони повинні постійно підключатися до роботи на уроці, а не висіти як плакати. Тільки тоді вони допоможуть учителю краще вчити, а дітям легше вчитися. Тому подача будь-якого нового матеріалу починається з

його граничного розгорнення в зовнішньому плані діяльності й створення систем опор його логіки. Разом з тим розгорнута логіка дії, що має свою матеріалізовану репрезентацію, зрозуміла учневі. Навіть слабкий учень може не зачувати й не відтворювати її, але на уроці відповідати вірно й разом з усіма. Те, що зрозуміло й часто повторюється, не може не засвоїтися.

На першій стадії оволодіння матеріалом урок веде сильний учень. Тут нові знання водяться перспективно, як би поволі, як необов'язкові, по них не дається домашнє завдання. На другій стадії ці знання викладаються вже як основний матеріал, як програмний по місці й часу серед іншого навчального матеріалу. Сильний учень його вже засвоїв, слабкий у ньому орієнтується. У центрі уваги на цьому етапі – середній учень. У цей період матеріал по досліджуваній темі узагальнюється й обробляється вже на ускладнених прикладах. Оскільки учні в певній мірі опанували даною темою на перспективному етапі, то на другому етапі частина часу, відведеного програмою на вивчення цього матеріалу, заощаджується для відпрацювання, доведення знань до рівня навички (третій етап). Тут час працює на слабого учня. На цьому етапі вчитель знову вводить матеріал для роботи в перспективі. Йй допомагає вести урок сильний учень, слабкий починає потроху орієнтуватися в темі і тощо. Для слабого учня робота з опорами - це умова рівноправного співробітництва в навчальному процесі. Це постійне просування в знаннях своїм, хоча й більш тривалим способом. Таким чином, опори необхідні слабкому учневі як шлях руху, як орієнтир у матеріалі. Для сильного ж це гарантія надійності й повноти засвоєного знання. Для класу в цілому опори – це виграш часу, який звичайно з'їдають слабкі, виграш часу в прискоренні власного ритму роботи, тому що опора й полегшує засвоєння, і робить знання більш міцними. Софія Миколаївна широко вводить і користується також поняттями "керування за допомогою сигналів" і "коментоване керування". Ці приймання представлені у взаємодії. Якщо перший відбиває способи пред'явлення вчителем допоміжних засобів, то другий виражає сприйняття їх учнями й прояв заходу розуміння й засвоєння навчального матеріалу за допомогою системи опор. У цьому процесі акцент на розвиток логіки міркування, доказовості суджень, творчої самостійності. Для цього створюються ситуації суперечки, вільного висловлення різних пропозицій, колективного пошуку істинно правильної відповіді. Іноді й учитель виступає в ролі, що навчається.

Разом із цим ретельно спрацьовується мова навчального предмета, його термінологія, підсилюється значеннєве навантаження на тренувальний матеріал. Послідовне нарощування труднощів в оволодінні теоретичними знаннями узгодиться із системою вправ, відпрацюванням умінь і навичок, їх автоматизацією й прискоренням темпів учбово-пізнавальної діяльності школярів. І отут учителя не залишає почуття міри. Дається продумана система тренувань, збільшується обсяг усної роботи за рахунок скорочення безглузкого переписування. І знову виручають опорні схеми, картки-завдання, зведені таблиці. Опорні схеми й коментоване керування забезпечують дружну роботу всього класу й швидке просування в навчанні. У результаті на кожному уроці з'являється резерв часу, виникає можливість виконувати велику кількість різноманітних вправ по закріпленню й повторенню вивченого, а також узагальненню знань, виробленню міцних умінь і навичок. Крім того, що не менш важливо, це дозволяє працювати на майбутні теми програми, здійснювати їхнє перспективне вивчення, або перспективу. Ціль перспективи – збільшити час на засвоєння важких запитань, тем і розділів програми. Завдяки перспективі можна дати кожному учневі й усім разом стільки годин, скільки необхідно, враховуючи не на словах, а на ділі індивідуальні особливості й можливості. І встигати все на уроці, без додаткових занять. Перспективна підготовка – це попутне включення в уроки важких і найбільш важливих питань курсу шляхом їхнього наближення до досліджуваного в цей момент матеріалу. При цьому постійно й активно використовуються опорні схеми (узагальнюючі таблиці), комплекти карток – опор (по темах). Вони дають можливість після першого введення в тему оперативно проводити на уроці багаторазове повторення й у той же час перспективно підводити дітей до узагальнення всієї теми, підсиливши роботу з найбільш важких її розділів.

Таким чином, робота з важкої теми містять у собі три етапи. Перший етап – перспективна підготовка: повільне, послідовне знайомство з новими поняттями, розкриття теми. На цьому етапі йде активний розвиток доказової мови з використанням опор. Виконуються практичні роботи тільки при коментованому керуванні. Другий етап – робота з підручником: уточнення понять і узагальнення матеріалу. Школярі вже свідомо орієнтуються у схемі-узагальненні, володіють доказами, справляються із самостійними завданнями в школі й вдома. Домашнє завдання дається по важкій темі на досить підготовленому матеріалі. Саме на цьому етапі створюється випередження, тому що в перспективний період багато завдань із підручника вже виконані. Третій етап – використання зекономленого часу. На цьому етапі висувається нова перспектива [2]. Випередження за методикою С.Лисенкової у першу чергу надає такий позитивний досвід як:

1. Домашні завдання всі діти виконують швидко й самостійно.

2. Кожний учень працює успішно, на рівні максимальних можливостей, і усі просуваються вперед у своїх знаннях і вміннях. Розвиваються взаємодопомога й співробітництво, увага друг до друга, мислення, мова, самоконтроль і самооцінка.

3. Знання й уміння учнів – гарні й відмінні. Створюються умови для безконфліктного навчання, реального співробітництва з батьками. І головне, немає напруги, перевантаження в роботі вчителя й учнів, поспіху й нервозності. Є час для поглибленої роботи з кожним учнем.

Не було б користі від усієї оригінальної методики, якби вчитель упустив зі своєї уваги особливу чуйність до особистості учня: не допустити пробілів, попередити помилки, зміцнити впевненість в успіху, розбудити радість навчання, стійке бажання вчитися. Передовий педагогічний досвід С.Лисенкової необхідно глибоко аналізувати й творчо застосовувати в школі, тому що вивчення цього досвіду, безперечно, допоможе вчителям більш ефективно вирішувати нові складні завдання, висунуті перед школою.

Таким чином, відомо, що методика навчання народжується й розвивається у творчому досвіді вчителя. Тому, хотілося б підкреслити, що не можна орієнтуватися на буквально наслідування С.Лисенкової, а необхідно творчо сприйняти й осмислити її досвід, зрозуміти його суть, доповнити його власним, привнести в нього те, що підтверджене багаторічною практикою багатьох інших учителів і закріплене в теорії навчання.

В історії будь-якого процесу поряд зі злетами, падіннями й рівним поступальним розвитком існують рідкі моменти дійсно революційних осянь. Саме так трапилось й з методичними розробками М.Зайцева. Видатний педагог-новатор із Санкт-Петербурга Микола Олександрович Зайцев (1939 р.н.) народився в селі Пагорби Поддорського району Новгородської області. У родині не тільки мати й батько, але й сестра матері із чоловіком – сільські вчителі. Немає необхідності перебільшувати роль родини, духовної, психологічної й моральної обстановки в якій росте дитина і яка його формує. І як відомо сила такого формування набагато зростає, коли проявляється цілеспрямовано й усвідомлено. Після війни родина Зайцевих улаштувалася в Ленінграді, де в 1956 році 17-літній Микола Зайцев закінчив школу. В 1958 р. надходить у педагогічний інститут ім.Герцена на філологічний факультет (російська мова, література й англійська мова). Довгі роки Зайцев працював викладачем російської мови для іноземців на підготовчому факультеті Політехнічного інституту. Але в 1984 році Зайцев міняє свою посаду на вчителя загальноосвітньої школи, де властиво й почався його шлях як дослідника-методиста. Н.Зайцев – автор принципово нових напрямків у методиках навчання читанню, наполегливо рекомендує відмовитися від традиційного принципу оволодіння читанням як технологією, що негативно відбивається на психомоторному розвитку й здоров'я дитину.

Усі його посібники, головним і найбільш відомим з яких є "Кубики Зайцева", засновані на природній потребі будь-якої дитини в грі й на системності подачі матеріалу. Посібники М.Зайцева являють собою комплекти навчальних матеріалів по навчанню читанню, каліграфії, математиці, граматиці російської мови, англійській мові. Вони призначені для використання в домашніх умовах, у дошкільних установах, початковій і середній школі.

Винахід М.Зайцева був простим, як усе геніальне. Він побачив одиницю будови мови в складі – приголосний із голосним, або приголосний із твердим або м'яким знаком, або ж одна буква. Користуючись цими складами, дитина починає становити слова. От ці склади Зайцев і написав на гранях кубиків. Кубики діляться на більші й маленькі, одинарні й подвійні, золоті, залізно-золоті, залізні, дерев'яно-золоті, дерев'яні й плюс один білий кубик з розділовими знаками. У золоті гримить дріт, у залізних – пробки, у дерев'яні стукають деревинки. Увесь "складовий запас" ювелірно розкладений по полицках – і на кубиках, і на настільки ж важливих настінних таблицях. Кожному кубіку на таблицях відповідає свій стовпчик або рядок. Накрутившись кубиків, діти йдуть до таблиць і водять по них вказівкою, відловлюючи потрібні комбінації. У пошуках одного вони встигають перебрати й запам'ятати десятки. Блискуча систематизація дозволяє дуже швидко вловлювати принципи подоби, алгоритми пошуку, у цій своєрідній системі координат дитина швидко починає орієнтуватися й у потрібному місці зустрічати очікуваний результат. Це допомагає на асоціативному рівні запам'ятати основні правила фонетичного розбору. У цілому складовий принцип навчання читанню за допомогою звучних кубиків М.Зайцева адекватний нейрофізіологічній волі, при якій дитина, як початківець музикант, зі своєї ініціативи веде творчий пошук потрібних йому звуків – нот, витягає їх за допомогою власних зусиль, сам себе чує, сам себе коректує [6].

Методики М.Зайцева характеризуються фахівцями (фізіологами, медиками, психологами) як природовідповідні, як ті що запобігають збереженню здоров'я, й враховують індивідуальні особливості різних груп дітей, у тому числі й з особливостями психофізичного розвитку.

Таблиці-тренажери, що входять у навчальні комплекти, можуть бути прикладом наочності, моделювання й систематизації навчального матеріалу. З їхньою допомогою в дитини формується точний образ – вистава, що розкриває сутність поняття або предмета. Таблиці виконують роль багатофункціонального посередника між дитиною й дорослим: навчають, інформують, орієнтують у навчальному матеріалі, тренують і формують необхідні навички. Обов'язковою умовою роботи є розміщення відразу всіх таблиць комплекту на стінах навчального приміщення. Система таблиць створює інформаційне поле предмета, розраховане на швидке в нього занурення й використання при розв'язку численних і різноманітних завдань і прикладів.

Завдяки використанню методики Зайцева, через 15-20 годинних занять діти чотирьох-п'яти років починають читати, складати й віднімати в межах ста. Надалі йде робота зі зміцнення навичок читання, письма й рахунку. До шостого-сьомого року, знову ж при двох заняттях у тиждень, не менш 80-90% дітей здатні вчитися по нинішніх

програмах для другого, третього, четвертого класів. Методики М.Зайцева дозволяють заощаджувати масу навчального часу при вивченні граматики російської мови, математики й англійської мови не тільки в початковій, але й у середній школі. Дидактичні принципи, приймання, способи роботи докладно викладаються в методичнім керівництві до кожного посібника, містять масу вправ, ігор, прикладів, практичного матеріалу, необхідного педагогам і полегшуючого їхню роботу. Методики супроводжуються аудіо-, відеоматеріалами й відео-курсами. Підтвердження популярності методик є те, що посібники, аналогічні "Кубикам Зайцева", розроблені (за участю автора) і успішно використовуються при навчанні дітей і дорослих читанню на інших мовах. Характерною рисою, як відзначається вченими, педагогами, фахівцями, є відсутність перевантажень, ослаблень зору й постави, настільки характерних для більшості сучасних методик. Заняття проводяться в ігровій формі та формі змагань, виключається монотонність, тривале перебування учнів у сидячій положенні й пов'язані із цим шкільні стреси. Методичне забезпечення дозволяє проводити заняття на повітрі. Зір і постава часто навіть поліпшуються. Раннє навчання читанню й рахунку по методиках М.Зайцева – надійний засіб діагностики. Діти яскраво проявляються в діяльності, через кілька занять будь-якому педагогові без спеціальних тестів ясно, хто є хто. Визначаються як талановиті, надзвичайно здатні до навчання діти – "швидкі", так і "повільні", що вимагають особливої уваги, а деякі навіть спеціального обстеження. Чим раніше це можна виявити, тим більше буде шансів їх виправити [7].

На сьогоднішній день по методиках М.Зайцева працюють в 12 країнах миру (Австралія, Білорусія, Ізраїль, Казахстан, Киргизія, Латвія, Мексика, Росія, США, Україна, Фінляндія, Естонія). В Україні дана методика знайшла своє застосування в таких містах як Вінниця, Дніпропетровськ, Донецьк, Дрогобич, Жмеринка, Запоріжжя, Керч, Київ, Кіровоград, Краснодар, Луганськ, Марганець, Маріуполь, Одеса, Севастополь, Умань, Харків.

Висновки... Отже, проведений нами аналіз передового педагогічного досвіду доводить, що для педагогічної науки й практичної діяльності дуже важливо аналізувати результати дослідження аксіологічного аспекту професійної діяльності вчителів, а також індивідуальний стиль педагогічної діяльності. Але не можна сліпо довіритися навіть найкращій методиці – це означає перекласти відповідальність за розвиток дитини на когось іншого. Тому по-справжньому вчитель-професіонал повинен створювати свою методику, складену саме сьогодні саме для конкретної групи учнів. А для цього необхідно опанувати більшою кількістю передового педагогічного досвіду й побрати на озброєння окремі постулати й приймання.

У наш час творчих особистостей у педагогіці не менше, чим це було раніше. Розвиток новаторського педагогічного досвіду, як засіб досягнення найкращих результатів триває.

Література

1. Амонашвили Ш.А. Школа Жизни. – М.: Изд. Дом Шалвы Амонашвили, 2000. –144с.
2. Лысенкова С.Н. Когда легко учиться: Из опыта работы учителя начальных классов школы № 587 Москвы. – 2-е изд., испр. и доп. –М.:Педагогика, 1985. –176с.
3. Учительская газета № 116 (8897), 29.09.1987
4. Лысенкова С.Н. Знак присутствия <http://ps.1september.ru/article.php?ID=200205825>
5. Кировская лаборатория гуманной педагогики <http://klqp.narod.ru/>
6. Gourkin Vadim http://opa-volgograd.narod.ru/psy_amonash.htm
7. <http://www.metodikin.ru/hello/>

Анотація

У статті проаналізовані зразки унікального новаторського та передового педагогічного досвіду учителів початкових класів другої половини ХХ сторіччя, чий досвід має найбільший успіх у нашій країні на сучасному історичному етапі, а саме Ш.Амонашвілі, М.Зайцева, С.Лысенковой.

Аннотация

В статье проанализованы образцы уникального новаторского и передового педагогического опыта учителей начальных классов второй половины ХХ столетия, чей опыт имеет наибольший успех в нашей стране на современном историческом этапе, а именно Ш.Амонашвили, Н.Зайцева, С.Лысенковой.

Подано до редакції 16.10.2008 р.

Рекомендовано до друку канд. пед. наук Шаутіною Т.В.